

%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%89%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%85_%D0%97%D0%
%B0%D0%BB%D1%96%D1%89%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_
%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BE%D0%BD.

6. Романчук І. Глобальні зміни клімату. URL:

<http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/12188/1/33Romanchuk.pdf>.

7. Таранова Н. Б., Кусяк М. А. Аналіз змін температурного режиму середньої, мінімальної та максимальної температури за рік, сезон та місяць на території України. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/29169/1/Taranova_Kusiak.pdf.

Руслан ДУБОВИЙ

магістрант II курсу

спеціальності 014 Середня освіта (Географія)

Науковий керівник – доц. Сергій ГУЛИК

ПРИНЦИПИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТІВ

Сучасна структура антропогенних ландшафтів зумовлена попередньою історією їх розвитку. Тому, вагомою рисою їх дослідження є врахування як природних, так і соціально-історичних чинників, завдяки використанні традиційних прийомів і методів: експедиційних; експериментально-стаціонарних; літературно-картографічних; суцільного знімання, ключових ділянок; геофізичних; геохімічних та ін.

Методичною основою дослідження антропогенних ландшафтів є ландшафтний аналіз території. Він відбувається за допомогою універсального методу наукових досліджень – системного підходу. Системний метод – це сукупність всіх методологічних принципів і положень, які допускають аналізувати об'єкт як систему (єдине ціле), як погоджену діяльність усіх її підсистем.

Антропогенні ландшафти будь-якого типу і рангу, хоча і створені людиною, сформувались і функціонують в визначених природних умовах і в вузькому взаємовідношенню з існуючими ландшафтами [1]. Врахування природних умов дозволяє використовувати при дослідженні антропогенних ландшафтів традиційних прийомів та методів. Визначальними ці методи є при дослідженні власне антропогенних ландшафтів, що удосконалюються під впливом процесів, характерних тим природним(натуральним) і антропогенним ландшафтам, які були для них основою при формуванні, і фоновими в процесі функціонування. Разом з тим, застосування традиційних класичних принципів і методів дослідження завжди проходить з урахуванням їх генези. Це в свою чергу потребує використання принципів і методів суспільних, особливо історичних, наук.

Виклад основного матеріалу. Антропогенні ландшафти –

порівняно молоді утворення, що виникли завдяки діяльності людини. Тому, їх вивчення вимагає надзвичайно уважного аналізу опублікованих рукописних, літературних і картографічних джерел (даних археологічних розкопок, літописів, хронік, подорожніх нотаток, статистичних, топографічних описів і судових справ, матеріалів будівництва житлових, комунальних, промислових, культових і військових споруд тощо). З українських географів історико-археологічний метод використовували Л. І. Воропай і М. М. Куниця, Ф. М. Лісецький та інші [2].

Історико-археологічний метод тісно пов'язує антропогенне ландшафтознавство з історичною географією. Метод історико-генетичних рядів. Антропогенні ландшафти характеризуються високою динамічністю. У їх розвитку чітко виділяються рання (нестійка) і зріла (стійка) стадії з добре вираженими сукцесійними змінами. Крім цього, втручання людини (як джерела їх розвитку) може неодноразово повторюватись через відповідні проміжки часу (роки, десятиліття, століття і навіть тисячоліття). Головним методом відображення динаміки та історії розвитку антропогенних ландшафтів є метод історико-генетичних рядів. Його використання передбачає ретроспективний аналіз розвитку антропогенних комплексів, який знаходить своє відображення в історико-генетичних рядах картосхем ландшафтів найбільш характерних часових зрізів. Крайніми ланками таких рядів є картосхеми натуральних (відновлених) і сучасних (антропогенних) ландшафтів. Матеріали для картосхем проміжних часових зрізів можна отримати шляхом аналізу архівних і літературних джерел, а також польових досліджень антропогенних ландшафтів, особливо їх реліктових елементів. Порівняльний метод натуральних аналогів. Не завжди антропогенні комплекси можна відрізнити від їх натуральних аналогів (водосховище – озеро, заболочене днище піщаного кар'єру – болото, лісонасадження – натуральний ліс тощо) [3].

Порівняльний метод дозволяє встановити подібність і виявити відмінності між антропогенними комплексами з їх, краще вивченими, натуральними аналогами. Для цього недостатньо лише польових досліджень. Необхідно знати історію формування антропогенного комплексу, а також його взаємозв'язки з довкіллям. Кожний антропогенний комплекс взаємодіє з оточуючими його натуральними або антропогенними ландшафтами. Завдяки цьому дослідження тільки власне антропогенного комплексу є недостатнім. До нього необхідний підхід, як до однієї зі складових взаємодіючої парагенетичної системи (водосховище – прибережна смуга, ліс, полезахисна смуга – прилегле поле тощо). Цей підхід дає можливість не тільки правильно зрозуміти

хід сучасних процесів в антропогенному комплексі, але й зробити прогноз його розвитку на майбутнє.

Літературно-картографічний метод. Попереднє літературно-картографічне знайомство з природою досліджуваного регіону являє собою неодмінну умову будь-яких польових досліджень, при ландшафтознавчих – особливо велике. Як результат – створюється історико-генетичний ряд карт, на яких зображено найбільш характерні часові зрізи в розвитку антропогенних ландшафтів. Карти можуть бути як геокомпонентними, так і ландшафтознавчими.

Матеріали для складання карт і картосхем перехідних часових антропогенних ландшафтів можна одержати як результат опрацювання палеогеографічних, археологічних, історичних, архівних та літературних джерел, картографічних і краєзнавчих матеріалів й матеріалів усіяких установ та організацій, а також польових ландшафтознавчих, мікрокліматичних, ґрунтознавчих та інших досліджень. Доцільно, також, користуватися даними топоніміки, розповідями старожилів, давніми світлинами, картинами.

Геофізичні методи мають на увазі дослідження ландшафтних комплексів за допомогою геофізичних методів [4]. В фокусі уваги цих методів є вивчення енерго- і масообміну, що об'єднує ландшафтний комплекс у єдине ціле. Геофізичними методами визначаються радіаційні і теплові умови підстилаючої поверхні кар'єрів, водосховищ, шламонакопичувачів, умов зволоження, термічний і водний режим ґрунтів, продуктивність біоценозів – активних трансформаторів сонячної енергії.

Нетрадиційним для пізнання антропогенних ландшафтів є метод аналізу кінцевих результатів. В регіональних дослідженнях антропогенних ландшафтів використовується коли немає вихідних матеріалів, але є кінцеві результати. Такі випадки зустрічаються досить часто. Відсутність вихідних матеріалів може бути зумовлена повільним або надто швидким (іноді катастрофічним) розвитком антропогенних процесів і недосконалістю приладів, здатних зафіксувати їх динаміку в ландшафтних комплексах, тоді як кінцевий результат цих процесів можна спостерігати навіть візуально; складністю і недостатнім вивченням багатьох антропогенних процесів, що ускладнює їх аналіз і прогнозування; знищенням документів (в архівах, організаціях), які фіксували зародження і особливості формування антропогенних комплексів тощо.

Разом з тим, аналіз кінцевого результату, відображеного, зокрема, у властивостях і структурі сучасного антропогенного комплексу, дає можливість частково виявити чинники формування і прослідкувати

історію розвитку самого комплексу або антропогенних процесів, що його характеризують. Такий аналіз, його результати використовуються в прогнозуванні розвитку антропогенних процесів і ландшафтних комплексів в майбутньому.

Висновки. Окрім згаданих вище (експедиційного; експериментально-стаціонарного; літературно-картографічного, історико-археологічного, порівняльного, геофізичного), при дослідженні антропогенних ландшафтів використовуються також методи галузевих наук, які мають відношення до вивчення відповідних класів антропогенних ландшафтів. Так, в процесі дослідження сільськогосподарських ландшафтів застосовуються методи, що використовуються в ґрунтознавстві, агрофітоценології; рекреаційних ландшафтів – медицині, спорті тощо.

Список використаних джерел:

1. Денисик Г. І. Антропогенне ландшафтознавство: навчальний посібник. Частина І. Глобальне антропогенне ландшафтознавство. Вінниця: ПП «ТД «Едельвейс і К», 2012. 336 с.
2. Денисик Г. І. Антропогенні ландшафти Правобережної України. Вінниця: Арбат, 1998. 306 с.
3. Денисик Г. І., Канський В. С., Гришко С. В., Стефанков Л. І. Специфіка ландшафтознавчих досліджень лісокультурних ландшафтів URL: <https://gj.journal.kspu.edu/index.php/gj/article/view/317/302>.
4. Міхелі С. В. Дослідження антропогенних змін ландшафтів в Україні: концептуальні засади, центри розвитку, результати / Наукові записки Вінницького пед університету. Сер. Географія. 2013. №25. С. 12–17.

Іван КІЛЬЧИЦЬКИЙ

магістрант II курсу

спеціальності 014 Середня освіта (Географія)

Науковий керівник – доц. Наталія ТАРАНОВА

ОСОБЛИВОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ В ЗВ'ЯЗКУ З ЗМІНОЮ КЛІМАТУ

У останнє десятиліття нетипові природно-кліматичні явища, що виникають внаслідок глобальних кліматичних змін, стають дедалі більш поширеними. Це зумовлює необхідність розробки та впровадження ефективних заходів, спрямованих на адаптацію економічних і соціальних систем до нових кліматичних умов. Проблема кліматичних змін має глобальний характер і може значно вплинути на стабільність соціально-економічного розвитку країн у довгостроковій перспективі. Україна, як і багато інших країн, вже стикається з наслідками цих змін. Зокрема, посухи, які стали більш частими та інтенсивними, безсніжні зими та зменшення обсягів талих вод вже стають звичними явищами [3].